

Sådan husker jeg befrielsen

Fynboer fortæller erindringer fra majdagene i 1945

Redaktionen af Fynske Årbøger har gennem dagspressen opfordret fynboer til at berette om, hvordan de oplevede befrielsen for 50 år siden - den aften, hvor fredsbudskabet lød, dagen efter, hvor freden markeredes over hele landet, og i det hele taget den stemning, der herskede i disse dage, såvel i byen som på landet.

Det har resulteret i en række bidrag, hvoraf nedenstående med forfatternes tilladelse offentliggøres. Det ligger i sagens natur, at de fleste af dem, der fortæller disse erindringer, for 50 år siden var børn eller unge mennesker, og som det vil fremgå, har de en særlig måde at opleve tingene på. Redaktionen har navnet på den, der har ønsket at være anonym.

Kaos, gråd og pandekager

Af *Bente Karlsen og Hanne Nielsen*, Odense (søstre)

Vores familie bestod af far og mor og 3 piger på henholdsvis 4, 7 og 10 år. Vi boede Østergade 6, bag Fyns Forum. Vi havde i dagene forud mærket, at der var noget i gærde. Vort værelse lå lige ud til gangen, og der var mere uro på trapperne og megen snak, men alligevel på en tyst måde.

Men den 5. maj skete der virkelig noget. Folk var ellevilde, der blev råbt og skreget, der blev viftet med flag og sunget. Vi er frie! lød råbene, og vi unger blev grebet af suset. Selv folk, som ikke kendte hinanden, omfavnede hinanden og dansede af glæde - selv de, der var lidt uvenner, og de, der til daglig sloges om vaskehuset. De gamle henne på stiftelsen græd og klappede i hænderne. Alle var helt ustyrlige.

Vor far havde sagt, at vi ikke måtte forlade gaden, og han var lige gået. Men så greb rusen os. Min mor, som var gravid, og vi tre piger gled sammen med alle andre mod torvet, og da vi var ved Industripalæet, lød der skud. Pludselig var alt forandret; skrækken og panikken bredte sig med stor hast, og med ét stod vi presset mellem alle. Folk masede og skreg. Mors hånd forsvandt, og det sidste jeg så, var hendes ryg. En mand havde løftet Hanne op, så hun lå vandret i luften. Vi var bange og blev presset længere og længere væk. Søster Jonna og jeg klamrede os til hinanden. Vi kom over Flakhaven, og pludselig var vi

i en kælder, hvor der var buldrende mørkt. Min søster græd voldsomt. Vi blev trøstet og spurgt om, hvor vi hørte til. Hun råbte Østergade.

Omsider kom vi op på gaden. Den var næsten øde. Hvor der før var mange glade folk, som viftede med armene, sneg folk sig nærmest af sted. Endelig så vi den gule mur og postkassen, og vi var hjemme, hvor vi blev modtaget af gadens og husets beboere.

Mor kom nogen tid efter. Hun havde været så bange og ledt efter sine tre piger i hele byen. Og så fandt hun os hjemme. Også lillesøster Hanne fik et knus, da hun kom som den sidste... (Bente, 7 år).

Alt var kaotisk. To unge damer havde »overtaget« mig. Jeg vidste, at vi var på Gråbrødre Torv. Der hørtes skyderi, og damerne fik mig i sikkerhed i klosteret, hvor der allerede var samlet en del mennesker, da vi kom ind. Jeg mener, at vi stod på trappegangen. Der var et stort vindue i den modsatte ende af gangen på 1. sal, men vi kom ikke i nærheden af det i lang tid. Folk talte lavt til hinanden. De to damer strøg mig over håret og trøstede mig. Jeg har nok grædt og spurgt efter mor. Nogen sagde: »Der er en mand, der er blevet skudt.« Jeg var meget bange. Damerne sagde: »Når det bliver roligt, skal vi nok følge dig hjem. Du skal ikke være bange; der er sikkert her.« Jeg tænkte på, om de også skød på mor. Jeg græd.

Til sidst nåede vi frem til det store vindue, og vi kunne se ned på gaden og porten til posthusets gård. Foran porten gik der en mand frem og tilbage på fortovet. Han havde hjelm på og gevær over skulderen. Jeg var bange for, at han skulle blive skudt, når han gik dér.

Der gik lang tid, og jeg var træt. Endelig sagde damerne: »Nu kan vi roligt gå ud; der er ingen, der skyder mere. Nu følger vi dig hjem.« Jeg kendte godt vejen hjem, for vi havde tit været med oppe i byen. Da vi kom til hjørnet af Claus Bergs Gade og Østergade, stod hele familien foran det hus, vi boede i, sammen med de andre, der boede der. De hujede og råbte: »Hanne, der kommer Hanne!« Jeg var den sidste, der manglede. Jeg råbte: »Det er min mor!« Jeg fortsatte og vendte mig lidt senere om, men de to damer var allerede et stykke op ad Claus Bergs Gade. Jeg kendte dem ikke og så dem aldrig siden. De fik aldrig tak for det, de gjorde for en lille pige den 5.maj 1945.

Vi fik lækre pandekager den dag, Danmark blev befriet. Og det fik vi den 5. maj i mange år efter krigen. Det blev en tradition i vores familie. (Hanne, 4 år).

Fodbold og fredsklokker

Af *Mogens Jensen*, Odense

I en af mine dagbøger har jeg et par år efter krigen skrevet følgende om den 4. maj 1945, da jeg oplevede aftenen med fredsbudskabet:

»Den, der har oplevet den 4. maj 1945 og dagene der omkring, vil huske disse dage resten af sit liv, hvad enten han på daværende tidspunkt var 80 eller som jeg bare 12 år. Den 4. og 5. maj står uudsletteligt prentet i min hukommelse.«

Den 4.maj om aftenen var jeg genstand for en pudsig tildragelse. Måske var det bare en tilfældighed.

Mod krigens slutning fik jeg af mine forældre fortalt, at når der blev fred, ville der blive ringet med byens kirkeklokker.

Nogle kammerater og jeg havde lavet en lille fodboldklub. Vi havde sparet sammen til en fodbold, og hver aften spillede vi, såfremt vejret tillod det, på fodboldbanerne ved Grønløkkevej i Odense. I umiddelbar nærhed heraf ligger Hans Tausens Kirke, fra hvis klokker solen ringedes ned hver aften kl. 19. Så klangen fra disse klokker var mig altså meget bekendt.

Den 4. maj var vejret fint, og vi var ude og spille fodbold. Ja, det var en ganske almindelig aften - endnu da. Tyskerne havde bl.a. kaserne på GASA, og ved fodboldbanerne ind mod GASA var der vagtposter ved en maskingeværrede. Vagtposterne så som så ofte før på, når vi spillede i nærheden.

Kl. 19 begyndte klokkerne i Hans Tausens Kirke at ringe solen ned. Om det i mine ører har lydt anderledes den aften end ellers, kan jeg ikke sige her bagefter. Jo, det må have lydt anderledes, for jeg holdt op med at spille.

»Fred, fred, der er fred! Krigen er holdt op. Jeg vil ikke spille mere, for der er fred!« sagde jeg til mine kammerater.

De grinte ad mig og spurgte, hvordan jeg pludselig kunne komme på de tanker.

»Jamen, kan I da ikke høre på kirkeklokkerne, at der er fred?«

»Det er da bare solen, der ringes ned«, sagde min storebror. »Lad nu være med at være pjattet.«

Men jeg holdt på mit. Jeg tog fodboldstøvlerne af, pakkede sammen og begyndte at gå hjem, mens kammeraterne grinte ad mig.

Kort efter spurgte jeg en mand, om det betød fred, at der blev ringet med kirkeklokkerne. Men også han sagde, at det bare var solen, der blev ringet ned.

Men jeg gik hjem. Jeg fortalte mine forældre om det passerede, og lidt senere kom mine brødre også hjem.

Kl. 20,30 hørte far som sædvanlig presse fra England, og det fik vi drenge altid lov til at høre. Og hvad meddelte speakeren ca. 5 minutter efter pressens begyndelse? Ja, alle ved i dag, at han bekendtgjorde, at tyskerne havde kapituleret. Men andre ord var der fred på det tidspunkt, da jeg var holdt op med at spille fodbold.

Da jeg til moro for kammeraterne gik hjem fra fodboldbanen, fordi jeg sagde, der var fred, ja, da var der virkelig fred!«

Far sagde med gråd i stemmen: »Der er fred!«

Af *Edith Marie Eriksen*, Gerskov

Jeg husker befrielsen, som var det lige nu. Jeg boede med far og mor på en lille landejendom helt ude på landet nær Odense fjord. Det var en kold dag med regnbyer og lidt sol indimellem. Far havde ordnet kreaturerne, og vi havde spist. Mor var i køkkenet; jeg var ved at gøre rent, og far var gået ind i stuen for at høre radio. Han råbte på os, og mor og jeg gik derind. Vi stod lige inden for døren. Far havde tårer i øjnene og sagde med gråd i stemmen de tre ord: »Der er fred!« Vi var helt stille, og på én gang kom glæden og lettelsen. Vi boede et sted, hvor der tit var overflyvninger. Engang var der kamp mellem flyverne, og vi var rædselsslagne, når vi hørte flyvere. Vi kunne også høre, når de bombede i Odense, men nu var det forbi.

Jeg ser min far gå hen ad vejen den 5. maj. Naboerne var der. De så alle så ranke ud og var glade over at være befriet for åget. Alle holdt fri denne dag, og de talte om freden. - Det lille ord fred rummer noget værdifuldt, som vi må værne om.

Noget af det bedste for mig var, at de mørke gardiner kom væk, og vi atter måtte lade lyset skinne i vinduerne. Vi satte lys i vinduerne, højste flaget, og kirkeklokken kimede.

Familien kom til fest - takket være en syg moster

Af *Ester Andersen*, Næsby

Dagene omkring 4.-5. maj 1945 oplevede jeg hos mine forældre bag Vornæs Skov på Tåsinge.

Vi plejede altid at høre den danske stemme fra England, men om aftenen den 4. maj var radioen i uorden, så vi gik glip af selve meddelelsen fra England.

Min bror og hans familie boede midlertidigt i fars frugthus, og de ville høre radio, så vi gik hen til vores tante. Pludselig så jeg hende komme løbende, og forpustet sagde hun: »Tyskerne har kapituleret. Danmark er frit!« Det er et øjeblik, som stadig står lyslevende for mig, og vi drog alle et lettelsens suk. Hun tilføjede, at når de andre var færdige med at høre radio, så kom de, for der var inviteret på smørrebrød, og de havde et par flasker, som netop var gemt, til befrielsen kom.

En kusine fra København og hendes mand havde en tid opholdt sig hos vores tante, så vi blev et pænt lille selskab. Der blev snakket om, hvad der var sket i de forløbne 5 år, og alle var enige om, at vi ville ønske, at menneskene var blevet så fornuftige, at de ikke oftere ville starte en krig, når de havde set, hvad der efterhånden fulgte med.

Vi var nogle stykker, der blev enige om, at vi næste morgen ville cykle over, for at høre Landet kirkes klokker ringe freden ind. Også det blev en speciel oplevelse, og jeg tog et billede af kirken med dannebrog i forgrunden.

Min moster og onkel i Ålborg havde sølvbryllup den 8. maj. Mors søskende var i bogstaveligste forstand spredt over hele landet, og på grund af de urolige forhold havde alle bestemt sig til ikke at rejse til Ålborg. Ingen mente, at det var forsvarligt at tage ud på så lang en rejse. Men nu havde forholdene ændret sig, så den 5. maj ringede mor og min moster på Tåsinge sammen for at prøve på, om de kunne finde en udvej for at komme til sølvbryllup. Min moster fra Odense, på hvis systue jeg var i lære, befandt sig på rekreation efter et sygehusophold, og hun og min mormor på 82 år ville også gerne med. De blev enige om, at det nemmeste ville være, hvis de kunne blive kørende i bil. Far ringede til Gerhard Hansen i Vindeby og spurgte, om der var mulighed for, at han kunne køre for dem. Han var straks med på det, men tilføjede, at det forholdt sig sådan, at landet var inddelt i zoner, og at man ikke måtte køre fra den ene zone til den anden uden myndighedernes tilladelse. For at få en sådan ville det være godt, hvis de kunne finde ud af, at de skulle til Ålborg med et eller andet, som det var lettere at transportere i bil. Så snakkede mor og moster sammen igen, og de blev enige om, at de skulle til Ålborg med en syg dame. Gerhard Hansen søgte om tilladelse og fik den, så om morgenen den 8. maj vinkede vi farvel til dem og ønskede god tur.

Det blev en meget spændende køretur, og på de jyske landeveje mødte de af og til tyske tropper, der marcherede syd på.

I Ålborg fik de en meget hjertelig modtagelse. Moster sagde: »Jeg kan ikke sige jer, hvor glad jeg er for, at I kommer.« Hun havde ellers

indstillet sig på, at de skulle holde fest uden en eneste af hendes egen familie. Nu kom foruden hendes mor tre søstre og to svogre, og det blev en meget vellykket fest. Alle var glade og lettede over, at befrielsen var kommet. En uges tid i forvejen havde de tænkt på, hvordan de skulle kunne få en vellykket fest, som forholdene var, men nu blev der en feststemning, som ingen havde turdet drømme om. Godt hjemme igen havde far og mor meget at berette om.

En stille fynsk landsby og et jublende Odense

Af *Hans L. Jensen*, Næsbyhoved Broby

Den 4. maj 1945 er for mig uløseligt knyttet til fredsbudskabet, der blev oplæst over BBC's nyhedsudsendelse kl. 20.30. Som hver aften havde jeg tændt for radioen og stillet ind på det engelske program. Pludselig - efter et par minutters oplæsning af nyhederne - sagde speakeren: »Et øjeblik, der kommer nu en vigtig meddelelse.« Og så oplæste han frihedsbudskabet om tyskernes kapitulation, - og en ubeskrivelig glæde fyldte mig.

Jeg tjente dengang på en gård i Broby. Jeg tog min cykel og kørte hjem til mine forældre og søstre for at dele glæden med dem. Der var en stilhed over vores landsby, da jeg kørte på landevejen hjem. Alle har været så optaget af det glædelige budskab, som de fleste havde hørt.

Om morgenen den 5. maj gik jeg til min husbond og sagde, at vi - den anden tjenestekarl og jeg - ikke ville arbejde på »Danmarks festdag«. Han ville dog ikke give os fri, men vi måtte gerne tage en dag af vores sommerferie. Vi tog så fri. Mens jeg klædte mig om, lukkede jeg op for radioen, hvor de spillede ægte dansk musik. Det var vidunderligt at høre speakeren fra Danmarks Radio, da han gentog budskabet fra BBC om Danmarks befrielse.

Da jeg var klædt om, kørte jeg hjem til mine forældre. Vi talte igen om befrielsen, og vi var alle glade. Radioen var tændt hele tiden, for at ingen udsendelse blev forbigået. Kl. 8.00 begyndte alle landets kirkeklokker at ringe. Far, mor og min søster var ude at hejse flaget, mens jeg tog et billede af den historiske begivenhed, at dannebrog gled til tops i et frit Danmark.

Kl. 9 kom min fætter og farbroder cyklende. De skulle til Odense; jeg ville med, og vi kørte hurtigt efter. På vejen mødte vi ved købmanden en pige, som vi kendte, og hun kom gående med et lille dannebrogslag i hånden. Overalt i Broby var flagene kommet til tops.

Da vi kom til Næsby, så vi de første frihedskæmpere med armbind og

bevæbnet med maskinpistoler eller geværer. Nede ved broen over Stavisåen blev vi standset. Vi skulle legitimere os. Da det var i orden, cyklede vi videre mod Odense. Overalt ved vejkrydsene var der bevæbnede frihedskæmpere. De standsede alle - høfligt, men bestemt.

Da vi kom til Odense, stillede vi vore cykler i cykelstald. Vi gik gennem Kongens Have, derfra til Kongensgade og videre ad Vestergade, der var stuvende fuld af mennesker. Alle gaderne var flagsmykkede. Det så pragtfuldt ud.

Vi gik til Flakhaven, hvor der var mange mennesker samlet. Udrykningsvogne kunne næsten ikke komme gennem mængden. Et orkester spillede, og en afdeling frihedskæmpere kom marcherende. Folk råbte og sang af begejstring.

Hen mod middag skulle kongen tale i radioen. Vi gik hen til en højtaler, der var stillet op ud til gaden. Der hørte vi kongens og statsminister Buhls taler. Der var en stor folkemængde omkring højtaleren. Alle stod ærbødigt med blottede hoveder. Det var et gribende øjeblik.

Kl. ca. 17 begyndte der et hæftigt skyderi inde i byen, ved Flakhaven, Telefonhuset og Munke Mose. Min fætter og jeg løb i dækning ved perronerne ved banegården. Da toget kom, som min fætter skulle med, kørte jeg hjem igen. På vejen hjem mødte jeg flere tyske militærlastbiler fyldt med kampklare soldater. De sad med skudklare geværer, med benene ud over ladvægen. De kom fra Beldringe flyveplads og skulle ind til Odense og hjælpe med at genoprette roen, efter at nogle stikkere og frikorpsmænd havde begyndt nogle brutale skydninger rundt omkring i byen.

Kl. 19 var jeg igen hjemme i Broby.

Følelserne var der både i styrke og fylde

Af Lars Ringkjær Pedersen, Bovense

Vi boede i 1945 som nu i den lille by Bovense midt mellem Nyborg og Kerteminde, og her var der under krigen ingen dramatik.

De første måneder af 1945 anede de fleste nok, hvor det bar hen med krigen, men da så fredsbudskabet kom den 4. maj, var det alligevel en uhyre stor glæde og lettelse. Mine forældre boede lige ved siden af os; hos dem hørte vi radio og nød situationen med de mange levende lys, der blev sat i vinduerne. Her i byen var der ingen sammenstimlen af mennesker. Det var nok sådan, at de fleste landboere havde svært ved at lukke op for deres følelser, men der er ingen tvivl om, at de var der både i styrke og fylde.

Næste dag blev der holdt fri, og flagene vajede overalt. Meget hurtigt fik vores foredragsforening arrangeret et møde i forsamlingshuset for sognets folk, og der kom så mange som aldrig før set. Der var sang, musik og taler samt naturligvis erstatningskaffe! Der medvirkede kun lokale kræfter, og der skulle i løbet af aftenen tales af forskellige med hver sit udgangspunkt... Det var en udmærket og stemningsfuld aften, som folk var meget glade for. Det var første gang i over fem år, vi kunne samlet frit.

Skoven havde aldrig været smukkere end det forår

Af *Birgit Ascanius Jakobsen*, Odense

Den 1. maj skulle jeg begynde i huset hos min fars fætter og hans kone, der var lærerfolk i Ebberup gamle skole. Jeg var lige fyldt 19 år; jeg ville være sygeplejerske og skulle det obligatoriske år i huset. Jeg ville hjemmefra, krig eller ej. Det var dog nok det værste tidspunkt, jeg kunne vælge at rejse hjemmefra. Den almindelige mening var, at kampene ville fortsætte op gennem Danmark, der kunne blive krigsskueplads med evakuering og andet til følge.

Aftalen var, at jeg skulle komme hjem, hvis det hele brændte sammen, men det kunne nok blive vanskeligt, da vi boede i Rolund ved Nørre Åby. Jeg tog bevæget afsked med far og mor og en politimand, vi havde boende, idet han gemte sig for tyskerne og var med i en modstandsgruppe på egnen.

En pige, jeg kendte, skulle i huset i Glamsbjerg, og hendes far havde skaffet transport med en lastbil, der skulle transportere en gris derned på egnen, og jeg måtte køre med. Vi drog af sted siddende på en kasse med en gryntende gris. Sikken en tur!

Da jeg havde været 4 dage i Ebberup, sad vi alle omkring radioen og lyttede til BBC-London, som de fleste danskere gjorde dengang. Og så kom budskabet: »I dette øjeblik meddeles...« Vi stirrede målløse på hinanden et par sekunder, hvorefter jeg sagde: »Jamen, betyder det, at krigen er forbi?« »Ja« skreg Rasmus, og så skreg og jublede vi rundt på gulvet. Vi lo, og vi græd. Jeg glemmer det aldrig. Ude i byen traf vi en del andre mennesker, og alle var ellevilde. Så kom Rasmus i tanker om, at han havde en flaske vin gemt til lejligheden. Vi for hjem og rev proppen af. Vi huskede på lærerinden, der boede ved siden af. Hun var meget tunghør og havde intet hørt. Vi skreg det glade budskab ind i øret på hende, og så skålede vi... Næste dag ringede mor og fortalte, hvordan aftenen var forløbet hos dem. Det var omtrent som hos os,

men far havde fundet flaget, der skulle op, uanset om det var solnedgang eller ej.

Det var weekend, og Ruth gav mig fri, da hun fornemmede, at jeg gerne ville hjem. Om lørdagen var vi i Middelfart og modtog de første engelske tropper. Om aftenen var vi til friluftsmøde i Nørre Åby, hvor der blev sunget og jublet. Stemningen var stadig euforisk. Så fandt én på, at vi skulle gå hen og hilse på den stedlige politiassistent, der havde været under jorden og nu var hjemme igen. Vi stod vel hundrede mennesker uden for hans hus og råbte på ham. Han kom meget bevæget ud. Den aften glemte han vist aldrig.

Næste dag cyklede jeg til Ebberup igen. Jeg skulle gennem nogle skove, hvor der gik rygter om, at nogle hipoer holdt til. Mor var rædselsslagen. Jeg så nu ingen hipoer, men nød den udsprungne skov, som aldrig havde været smukkere end det forår.

Jeg skød, og alt blev stille

(anonym)

Jeg blev indkaldt til Livgarden i maj 1943 og uddannet som maskingeværskytte. Efter hjemsendelsen genoptog jeg mit arbejde i Odense og blev kort tid efter indlemmet i en »ventegruppe», hvis opgave alene var at træde til ved befrielsen. Alle medlemmer af gruppen var gamle soldater med kendskab til våben. Uheldigvis blev vores leder taget af tyskerne en halv snes dage før befrielsen.

Den 5. maj om eftermiddagen gik en ven og jeg tur i byens centrum for at opleve den glade stemning, der herskede overalt i byen. Vi nåede op på pladsen foran domhuset, hvor der var sort af mennesker, der var vidner til, at medløbere og tyskertøse blev transporteret på lastbiler og ført ind i domhuset.

Pludselig blev der skudt nede omkring Albanigade-broen, og øjeblikkelig var pladsen foran domhuset tom for mennesker. Min ven og jeg løb over gaden og kom i dækning bag et beskyttelsesrum i plænen foran det daværende børnehospital. En noget ældre frihedskæmper med hjelm og armbind faldt ned ved siden af mig. Han rystede og græd; hans maskingevær samt ammunition stod på en lille lastvogn langs fortovet foran domhuset. Vi fik ham lempet ind i køkkenet under hospitalet; jeg tog hans armbind, og pigerne i køkkenet hjalp ham. Derefter løb jeg over gaden, tog hans gevær og en lille sæk med fyldte magasiner, sprang ned og gjorde maskingeværet skudklart. I løbet af de næste 20 minutter, hvor skyderiet langsomt aftog og drejede op mod

Albani Torv, observerede jeg geværpiber og armbind på den modsatte side af gaden ned mod broen, formentlig alle frihedskæmpere, der stod i gadedørene. Skuddene kom nu oppe fra Albani Torv og omkring den katolske kirke. Således uvirksom løb jeg ind på Albani-bryggeriet, hvor der var en del frihedskæmpere, og jeg sammen med en geværskytte blev kommanderet uden for en mur over mod Karen Brahesvej. Foran muren stod en lang række af små tøndes til fadøl, og de gav en nogenlunde dækning for os. Alligevel blev vi set, og der faldt en række skud, der ramte muren lige over vore hoveder. Vi faldt omgående ned i dækning, og der aftalte vi vores list. Min kammerat havde en blød hat på, og den hævede han på piben af sit gevær lidt over tønderne i den ene ende af tønderækken, mens jeg så, hvor skuddene kom fra i den anden ende. De kom fra et køkkentrappvindue. Han flyttede 3 m tilbage og hævede igen hatten. Der blev skudt igen; så skød jeg, og alt blev stille.

Herefter observerede vi i ca. tre kvarter uden nogen respons og besluttede at melde tilbage i gården ved Albani. Jeg forklarede kort, hvordan jeg havde fået armbind og gevær, afleverede det hele og aftrådte fra tjenesten. På min vej hjem så jeg de nedfaldne ledninger til sporvejsnettet ligge på Albani Torv, skudhuller i den katolske kirke, i de omkringliggende huse vinduer med skudhuller og knuste døre.

En beboer på Karen Brahesvej fortalte mig et årstid senere, at man havde fjernet en SS-officer fra en køkkentrappe i en pressenning: 6 træffere.